

ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΣΔΟ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ – ΕΜΠΟΡΙΟ – Τρόπος διαβίωσης στην Κ. Αχαΐα (που απορρέει από τις εμπορικές τους ιδιότητες και τα αποτελέσματα που φέρουν αλλά και από τα έθιμά τους). Επιτόπια έρευνα και μια αναδρομή από παλιά.

Εισηγήτρια: Παπανικολάου Χριστίνα
Καθηγήτρια Εφαρμογών

Σπουδάστρια: Θεοδωροπούλου Γεωργία

ΠΑΤΡΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1999

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

2857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1) ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	Σελ. 2
2) ΗΘΗ – ΕΘΙΜΑ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΓΕΝΙΚΑ	Σελ. 5
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ	Σελ. 6
ΤΣΙΓΓΑΝΕΣ	Σελ. 11
3) ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ Κ. ΑΧΑΪΑΣ ΓΕΝΙΚΑ	Σελ. 18
Ο ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΤΗΣ Κ. ΑΧΑΪΑΣ	Σελ. 20
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ	Σελ. 24
ΓΑΜΟΣ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ	Σελ. 29
ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑ – ΣΤΕΙΡΟΤΗΤΑ	Σελ. 36
ΘΗΛΑΣΜΟΣ – ΠΑΙΔΙ	Σελ. 39
ΜΟΙΡΑ – ΜΑΓΙΑ – ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ	Σελ. 42
ΘΑΝΑΤΟΣ	Σελ. 43
ΕΜΠΟΡΙΟ – ΠΩΛΗΣΗ	Σελ. 46
ΠΩΛΗΣΗ – ΠΑΖΑΡΙ	Σελ. 48
4) ΕΠΙΛΟΓΟΣ	Σελ. 50
5) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Σελ. 52

ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ένας ολόκληρος πληθυσμός, ένας ιδιότυπος πολιτισμός, μια φυλή που δεν χωρά σε προκαθορισμένα σύνορα, που δεν υπακούει στους κλασσικούς κοινωνικούς κανόνες και ρυθμούς ζωής και που παρόλα αυτά έχει καταφέρει να αφομοιώσει και να αφομοιωθεί, να προσαρμόσει και να προσαρμοστεί.

Η ιστορία τους χάνεται πίσω στους αιώνες και όμως οι ίδιοι πεισματικά διατηρούν τα ήθη και έθιμά τους, ακόμα και σήμερα στην αρχή της 3^{ης} χιλιετίας.

Δυστυχώς όμως καθώς δύνει ο 20^{ος} αιώνας, το ενδεχόμενο της πολιτιστικής ενσωμάτωσης, τους απειλεί περισσότερο ακόμα απ'όσο τους απείλησαν οι διωγμοί που κατά καιρούς έχουν υποστεί.

Οι τσιγγάνοι δεν έχουν κράτος και πατρίδα για να υπερασπίσουν τα σύνορά τους.

Ζουν προσπαθώντας να διατηρήσουν την ταυτότητά τους.

Οι τσιγγάνοι είναι γραφικές φιγούρες. Με τα ιδιόρρυθμα τραγούδια τους, το χορό τους, το κέφι τους, τα χρωματιστά ρούχα, την ξεγνοιασιά τους.

Οι μη τσιγγάνοι τους αντιμετωπίζουν με προκατάληψη και πολλές φορές με απόρριψη.

Οι ίδιοι εκμεταλλεύονται την γοητεία που ασκούν για να επιβιώσουν και αυτό εν μέρει τους βοηθάει να διατηρούν την ιδιοτυπία τους.

Για πολλούς αιώνες η καταγωγή των τσιγγάνων ήταν για την επιστήμη ένα αίνιγμα.

Εντοπίζονταν σε διάφορα μέρη των 5 Ηπείρων με διάφορα ονόματα: Ζιτάν, Ζιγκόινερ, Ζιγγάν, Σιγκάρο, Μποέμ, Ναβάρ, Ντόμ, Σίμπρους, Κατσιβέλοι, Ρόμ κ.α.

Τα ονόματα αυτά δόθηκαν στους τσιγγάνους στις χώρες ή εξαιτίας των χωρών στις οποίες είχαν τις πρόσκαιρες εγκαταστάσεις τους.

Οι ίδιοι ή τουλάχιστον όσοι από αυτούς ασχολήθηκαν με το ζήτημα, προ-

τιμούν να αποκαλούνται Ρόμ, όνομα που τους δόθηκε στην Ελλάδα την εποχή του Βυζαντίου και μ'αυτήν την επωνυμία (ένωση Ρομάνι) τους παραχωρήθηκε το 1979 συμβουλευτικός ρόλος στο ΟΗΕ.

Ο τόπος προέλευσής τους δεν ήταν εύκολο να εντοπιστεί επειδή, ως λαός νομαδικός δεν άφηναν στις διάφορες μετακινήσεις τους κανένα ίχνος από το πέρασμά τους.

Με τη πρόοδο της γλωσσολογίας τον 19^ο αιώνα, διαπιστώθηκε η ομοιότητα της γλώσσας των τσιγγάνων με την ινδική και ήδη θεωρείται ότι το ταξίδι τους άρχισε από την Ινδία.

Φυσικά όταν μιλάμε για τσιγγάνικη γλώσσα αναφερόμαστε σε τόσες διαλέκτους όσες είναι και οι χώρες στις οποίες έζησαν κατά καιρούς οι ομάδες των τσιγγάνων.

Η επίδραση της κάθε χώρας στην τσιγγάνικη γλώσσα είναι ανάλογη με τον χρόνο παραμονής τους σ'αυτήν.

Είναι όλοι από την Ινδία; Ανήκαν σε κάποια κάστα ή ήταν παρειές εκτός κάστας; Πότε και γιατί έφυγαν; Με ποιές συνθήκες; Ποίους δρόμους ακολούθησαν φεύγοντας από την Ινδία;

Τα ντοκουμέντα λίγα, οι ερωτήσεις πολλές.

Ο βασικός κορμός της γλώσσας τους, τα σανσκριτικά, οδήγησε τους μελετητές στην αφετηρία των τσιγγάνων, την ΒΔ Ινδία και οι διάφορες επιρροές από άλλες γλώσσες βοήθησαν στο να βρεθούν τα ίχνη των διαδρομών της διασποράς τους, που ξεκίνησε πριν από 1000 και περισσότερα χρόνια.

Το Βυζάντιο και η Ελλάδα ήταν από τους σταθμούς στην πορεία τους στην Ευρώπη.

Είναι βέβαιο σήμερα ότι η δυτική ομάδα των τσιγγάνων σφραγίστηκε από την επιρροή της ελληνικής γλώσσας και αυτό γιατί στην Ελλάδα πραγματοποίησαν την μονιμότερη εγκατάστασή τους.

Στο Βυζάντιο αναφέρεται ομάδα Μάγων Ατζίγκανων το 1050 μ.Χ. στην Κωνσταντινούπολη. Το 1323 έχουμε αναφορά για μια ομάδα τους στην Κρήτη και μετά από 50 χρόνια περίπου γίνεται μνεία για την ύπαρξή τους

στο Ναύπλιο και στη Μεθώνη.

Είναι η εποχή που κατακλύζουν τα Βαλκάνια.

Ένα άλλο πέρασμα για την Ευρώπη αποτέλεσε η Ιβηρική χερσόνησος, απ'όπου προχώρησαν προς την Δυτική και Κεντρική Ευρώπη.

Ο συνολικός πληθυσμός των τσιγγάνων υπολογίζεται μέχρι το 1991 σε 12 – 15 εκατομμύρια. Μια εκτίμηση για την Ευρώπη (εκτός Τουρκίας) τους αριθμεί σε 3 – 3,5 εκατομμύρια. Σύμφωνα με αυτή την εκτίμηση, στην Ελλάδα υπολογίζονται σε περίπου 120 χιλιάδες.

Στην Ελλάδα γίνεται λόγος για τσιγγάνους και γύφτους.

Οι μη τσιγγάνοι αποδίδουν θετικά στοιχεία στους τσιγγάνους και αρνητικά στους γύφτους.

Με την πάροδο των χρόνων ορισμένοι άρχισαν να εγκαθίστανται μόνιμα, έτσι ώστε σήμερα στην Ελλάδα να υπάρχουν μόνιμα εγκατεστημένοι ημιμονάδες και νομάδες.

Η κυρίαρχη κοινωνία στους τόπους όπου κινήθηκαν τους αντιμετώπισε με ομαδικούς διωγμούς, εκτελέσεις από την ιερά εξέταση, κάτεργα και εξορίες, με αποκορύφωμα την γενοκτονία από το Γ΄ Ράιχ.

Η ελληνική κοινωνία χωρίς να φτάσει ποτέ σε τέτοιες ακρότητες, αντιμετωπίζει καχύποπτα και ρατσιστικά αυτόν τον λαό.

Με τις απαγορεύσεις της, την αποδοκιμασία της, το στίγμα με το οποίο τους περιβάλλει και την απόρριψη σε καθημερινή βάση.

Η άγνοια, η επιφανειακή γνώση του τρόπου ζωής των τσιγγάνων, η μη αποδοχή του διαφορετικού και κάποιες αρνητικές προσωπικές εμπειρίες δημιουργούν μεγάλο πρόβλημα επικοινωνίας μεταξύ των δυο λαών.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ

Οι τσιγγάνοι κατασκηνώνουν δίπλα στις γραμμές του τρένου ή δίπλα σε ποτάμι.

Βρίσκοντας το μέρος που θα κατασκηνώσουν, το πρώτο μέλημα είναι το στήσιμο της σκηνής. Οι γυναίκες τακτοποιούν το νοικοκυριό τινάζοντας τα χαλιά, κιλίμια και φλοκάτες στήνοντας το γιούκο.

ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ μέσα στη σκηνή

Το βράδυ θα σκορπίσει και θα στρωθούν όλα τα ρούχα στο εσωτερικό της σκηνής και θα δημιουργήσουν έναν ενιαίο χώρο για τον ύπνο.

Το πρωί τα στρωσίδια θα μαζευτούν, θα τιναχτούν και ο γιούκος θα ξαναστηθεί.

Η συχνή χρήση και η επαφή με το χώμα λερώνουν γρήγορα τα στρωσίδια και οι γυναίκες τα πλένουν κάθε 15 – 20 ημέρες.

Η μπουγάδα των υπολοίπων ρούχων γίνεται πρωί, όπου όλες οι γυναίκες πλένουν την ίδια ώρα σε σκάφες έξω από τις σκηνές. Και τότε ο οικισμός γεμίζει με χρώματα καθώς οι νωπές μπουγάδες απλώνονται στους φράχτες, στα δέντρα, σε σκοιριά ή σε άλλα μέρη που εκείνη την στιγμή τα εφευρίσκουν.

ΚΟΙΝΗ ΜΠΟΥΓΑΔΑ

Μετά την μπουγάδα ξεκινάει το μαγείρεμα σε μεγάλα καζάνια. Όλη η οικογένεια έχει μαζέψει ξύλα για να ανάψει τη φωτιά.

Προτιμούν το μαγείρεμα στα ξύλα γιατί τα φαγητά γίνονται πιο νόστιμα και γιατί ο καπνός των ξύλων είναι υγεία και κάνει καλό στον άνθρωπο.

Τα χάλκινα κατσαρολικά, είναι γανωμένα από τους ίδιους ή από άλλους τσιγγάνους.

Σαρμάες τσατσουκανέ (ντολμάδες αληθινού επειδή περιέχουν κιμά).

Σαρμάες χοχαμνέ (ντολμάδες ψεύτικοι γιατί αποτελούνται μόνο από ρύζι) και ψωμί ζυμωτό είναι συνηθισμένες γεύσεις στον ουρανίσκο τους.

Το πιο αγαπημένο φαγητό των τσιγγάνων είναι ο σκαντζόχοιρος.

Παραδοσιακό μαγείρεμα στα ξύλα

Σήμερα επειδή η χριστιανική θρησκεία θεωρεί τον σκαντζόχοιρο μισρό, ορισμένοι αποφεύγουν να τον τρωνε.

Μερικές φορές μόνο το ψωμί αποτελεί το κυρίως γεύμα.

Τρωνε ο καθένας διαφορετικές ώρες ανάλογα από την πείνα του καθενός. Όλοι μαζί τρωνε μόνο σε ειδικές περιπτώσεις (αρραβώνες, γάμοι,

βαπτίσια).

Η σωματική καθαριότητα γίνεται σε διάφορες ώρες της ημέρας. Οι γυναίκες είναι αυτές που θα πλύνουν και θα λούσουν όχι μόνο τα παιδιά αλλά και τους άντρες.

Οι τσιγγάνοι δεν χρησιμοποιούν καρέκλες, κάθονται σταυροπόδι.

Στιγμές ξενοιασιάς σε υπαίθριο μπάνιο

Οι τσιγγάνες αν δεν ακολουθήσουν τους άντρες για δουλειά περνούν τις πρωινές ώρες στον οικισμό μόνες τους. Αν τους ακολουθήσουν ορισμένες θα μείνουν πίσω με τα παιδιά και τους ηλικιωμένους.

Ο καφές είναι το πρώτο πράγμα που υπάρχει σε κάθε τσιγγάνικο νοικοκυριό, είναι ο πυρήνας γύρω από τον οποίο θα ειπωθούν και θα συζητηθούν τα νέα του οικισμού.

Το απόγευμα είναι αφιερωμένο στη ραπτική, στο κέντημα, στο στολισμό των μαντιλιών και την ετοιμασία της προίκας των ανύπαντρων κοριτσιών. Τα τελευταία χρόνια οι νομάδες και οι ημινομάδες αγοράζουν έτοιμα ενδύματα.

Απογευματινές ασχολίες

ΤΣΙΓΓΑΝΕΣ

Γαλουχημένες με την κουλτούρα τους, αναδίδουν την ηθική ομορφιά που μεταφέρουν ανά τους αιώνες. Η φυσική ομορφιά τους θα τονιστεί με φορεσιές, στολίδια και ψιμύθια για να διεγείρει τον έρωτα.

Παραδοσιακές τσιγγάνικες μαντίλες

Όσο όμορφες και αν είναι από φυσικού τους, όταν παρουσιάζονται λαμπροστολισμένες, δημιουργούν ένα σύνολο πιο ελκυστικό και σαγηνευτικό. Τα μαλλιά τους, πάντα μακριά, συνήθως σφιχτοπλεγμένα σε πλεξίδες μαζί με πολύχρωμα κομμάτια ύφασμα, στολισμένα με φιόγκους και κορδέλες, δημιουργούν περήφανες χρωματιστές χαίτες και αναδίδουν μια δόση χαράς αλλά και αυστηρότητας.

Το πλέξιμο των μαλλιών γίνεται καθημερινά εξυπηρετώντας και πρακτικούς λόγους.

Σε γιορτές και γάμους συχνά κάνουν μπούκλες.

Για να τις φτιάξουν αξιοποιούν την εφευρετικότητά τους και την εξοικείωση με τις συνθήκες της ζωής τους. Πυρώνουν τα πασαλάκια της σκηνής, τυλίγουν σ'αυτά τα μαλλιά τους και το ποθητό αποτέλεσμα επιτυγχάνεται: το κεφάλι στολίζεται με μπούκλες.

Βούλες στο πρόσωπο νεαρής τσιγγάνας

Λυτά αφήνουν τα μαλλιά των μικρότερων κοριτσιών στις γιορτές.

Λυτά αφήνουν τα μαλλιά τους οι νέες γυναίκες, όταν αγκαλιάζονται με τους άντρες τους τις νύχτες. Λυτές ψυχές, λυτές κεφαλές.

Για τις τσιγγάνες τα άσπρα μαλλιά, όταν εμφανιστούν σε νεαρή ηλικία, θεωρούνται Λατσή μπαχ, σημάδι καλής τύχης.

Συνήθως τα μαλλιά είναι σκεπασμένα με πολύχρωμα κεντητά μαντίλια, στολισμένα με φλουριά που οι ίδιες πλέκουν πάνω τους.

Τα μαντίλια εκτός από πρακτικούς λόγους, την προστασία του κεφαλιού από τις καιρικές συνθήκες, έχουν και συμβολικό, ηθικό χαρακτήρα. Πριν από μερικά χρόνια, από την ηλικία 3 – 4 χρόνων, όλα τα κορίτσια κάλυπταν το κεφάλι τους με μαντήλια. Σήμερα δεν τα φορούν πάντα.

Στολίδια για τα χέρια

Καθώς γίνεται η μετάβαση από την παιδική στην ενήλικη περίοδο και πλησιάζει η στιγμή του γάμου, στην ηλικία των 12 – 13 χρόνων, είναι σχεδόν υποχρεωτική η κάλυψη του κεφαλιού. Για τις παντρεμένες θεωρείται ανήθικο να μην φορούν μαντίλι. Ανάλογα με τις περιστάσεις, χαρά, λύπη.

Καθημερινή ζωή, υπάρχουν διαφορετικά δεσίματα μαντηλιού.

Στις γιορτές και στους γάμους, οι ανύπαντρες κοπέλες βάζονται για να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση στο πρόσωπό τους, στις παντρεμένες χωρίς να απαγορεύονται, δεν γίνεται συχνά.

Σημάδια γονιμότητας, οι κατασκευασμένες με τατουάζ ελιές στο πρόσωπο ή η βούλα ανάμεσα στα φρύδια, έχουν την προέλευσή τους στη μακρινή χώρα καταγωγής τους, την Ινδία.

Αισθησιακό τσιφτετέλι από τσιγγάνα

Συχνά η βούλα στο μέτωπο έχοντας δεχτεί τον επηρεασμό της χριστιανικής θρησκείας, αντικαθίσταται από το κύριο σύμβολό της, το σταυρό.

Τα ρούχα τους είναι επηρεασμένα από την Ανατολή. Τα υφάσματα είναι πολύ λεπτά, διάφανα, είναι τουρκικής και ινδικής προέλευσης.

Τα σχέδια των ρούχων τους τονίζουν την περιφέρεια και το στήθος και καλύπτουν όλο το κορμί εκτός από τις γάμπες.

Η τσιγγάνικη φορεσιά περιλαμβάνει την μπόλκα, τη φούστα και το σουστέν.

Τσιφτετέλι υπό τη συνοδεία συγγενών

Η μπόλκα είναι ένας στενός μπούστος ως τη μέση, με βαθύ ντεκολτέ και ένα κορδόνι που δένει ακριβώς κάτω από το στήθος με αποτέλεσμα να το τονίζει.

Η φούστα είναι από το ίδιο ύφασμα με την μπόλκα μακριά, φαρδιά με πολλές πτυχές και φραμπαλάδες.

Το σουστέν είναι ένα σαλβάρι ως το γόνατο που αντικαθιστά το εσώρουχο

και τους επιτρέπει να κάθονται στο χώμα.

Στη μέση κάτω από τη φούστα κρύβουν ένα χρωματιστό υφασμάτινο πουγκί, διακοσμημένο με δαντέλες, όπου βάζουν τα χρήματα της οικογένειας, κοσμήματα και διάφορα άλλα μικροαντικείμενα.

Όταν η τσιγγάνικη ζωή ήταν μόνο νομαδική, οι γυναίκες σπάνια φορούσαν παπούτσια.

Σήμερα οι γυναίκες επηρεασμένες από τον εδραίο πληθυσμό φορούν όλες γόβες ή πασούμια όταν βγαίνουν από τον οικισμό.

Μπαίνοντας στο χώρο διαβίωσης είτε αυτός είναι τσαντίρι, είτε παράγκα ή σπίτι, βγάζουν τα παπούτσια τους ώστε να το διατηρούν καθαρό..

Στην εμφάνιση της γυναίκας σημαντικό ρόλο παίζουν τα κοσμήματα τα οποία δεν αποχωρίζονται. Φορούν κρεμαστά σκαλιστά σκουλαρίκια, βραχιόλια, δακτυλίδια σε όλα τα δάχτυλα και στις γιορτές μακριές αλυσίδες γεμάτες λίρες Αγγλίας, Αμερικής και Αραβίας.

Ιδιαίτερη αίγλη στο πρόσωπο και σ'όλη την εμφάνιση δίνουν τα χρυσά δόντια που τοποθετούνται σε εμφανές σημείο στο στόμα ώστε με την ομιλία και το γέλιο να φαίνονται.

Τα χρυσαφικά για τους τσιγγάνους έχουν τριπλή σημασία τονίζουν την ομορφιά, συμβολίζουν την φεγγοβολιά και τη δύναμη της ομορφιάς και είναι ένδειξη και ευχή ευημερίας και καλής τύχης. Μαζί με τα χρυσαφικά φορούν και ψεύτικα αστραφτερά κοσμήματα, κυρίως κολιέ με πέτρες χρωματιστές. Ενίοτε γαλάζιες σαν προστασία από το μάτιασμα.

Σε αντίθεση με τα δυτικά πρότυπα ομορφιάς, μια παχουλή γυναίκα θεωρείται καλοζωισμένη, ενώ μια αδύνατη βασανισμένη.

Η μεγάλη κοιλιά στις παντρεμένες είναι σύμβολο γονιμότητας και αισθησιασμού.

Η αρχέγονη μορφή έκφρασης των τσιγγάνων, είναι ο τσιγγάνικος χορός (τσιφτετέλι).

Το τσιφτετέλι εκφράζει την εξοικείωση, τη γνώση και την αγάπη για το ίδιο τους το σώμα.

Είναι καθολικός χορός του κορμιού, στον οποίο συμμετέχουν με ιδιαίτερη

έμφαση τα μάτια, οι ώμοι, το στήθος, η κοιλιά, χωρίς να υπολείπονται τα άκρα και ιδιαίτερα τα δάχτυλα των χεριών.

Το τσιφτετέλι κτίζει γέφυρα επικοινωνίας ανάμεσα στα δυο φύλα.

Χαρακτηριστική είναι η φράση: με το χορό βρίσκω γαμπρό.

Στα επηρεασμένα από την Ανατολή έθιμά τους ο χορός αποτελεί στοιχείο κοινωνικής ταυτότητας. Η ώρα και ο τόπος δεν λειτουργούν περιοριστικά. Οι τσιγγάνοι όταν ακούν μουσική ή τραγουδάνε, χορεύουν όπου και αν βρίσκονται.

Ακόμα και όταν απουσιάζει το μουσικό όργανο υπάρχει πάντα η ανθρώπινη φωνή που ενισχυμένη από παλαμάκια, είναι αρκετή για να συνοδέψει το χορό.

Στις γιορτές δεν χορεύει το κάθε άτομο όποτε θέλει, αλλά η τσιγγάνικη παράδοση επιβάλλει συγκεκριμένη σειρά συμμετοχής στο χορό.

Στην έναρξη της τελετής χορεύουν μια-μια οι κοπέλες, επιδεικνύοντας τις χάρες τους.

Ο πατέρας, πάντα περήφανος για το χορό της κόρης τους, εκδηλώνει την αγάπη του μοιράζοντας πολλά χρήματα στην ορχήστρα ή χτυπώντας παλαμάκια κοντά της, όρθιος. Έπειτα χορεύουν κατά οικογένειες και κατά παρέες κοριτσιών ή αγοριών.

Το μεθύσι με ούζο, κρασί ή μπύρα είναι συνηθισμένο στον τσιγγάνικο κόσμο, περισσότερο στους άντρες και λιγότερο στις γυναίκες.

Μέσα στο χορό τα μικρά κορίτσια 3 – 4 χρόνων μιλούν στους κοινωνικούς τους ρόλους. Η πιο θελκτική και ελκυστική μορφή του βρίσκεται στο χορό της ανύπαντρης κοπέλας που είναι διαθέσιμη για γάμο.

Η πιο ώριμη και απελεύθερη μορφή χορού βρίσκεται στο χορό της γυναίκας – μάνας.

Τέλος μέσα από το τσιφτετέλι δίνεται στους άντρες η δυνατότητα να εγκαταλείψουν όλα τα πρότυπα της αντρικής κίνησης και συμπεριφοράς και να υιοθετήσουν με τρόπο άμεσο και καθολικό κινήσεις που θεωρούνται θηλυκές. Μέσα από το χορό τονίζονται τα σημεία του αντρικού κορμιού (στήθος – γοφοί).

ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ Κ. ΑΧΑΪΑΣ

Η εγκατάστασή τους στην Κ. Αχαΐα ξεκινάει από το 1969 και συνεχίζεται ακόμα και σήμερα. Βλέπουμε τσιγγάνους από άλλα μέρη της Ελλάδας για λόγους επιβίωσης να ζητούν μόνιμη κατοικία στην Κ. Αχαΐα.

Μερικές οικογένειες πλανόδιων πωλητών ερχόμενοι από Θεσσαλία, Ελευσίνα Αττικής και άλλα μέρη εγκαθίστανται στην Κ. Αχαΐα σε ενοικιαζόμενες κατοικίες.

Ήταν η αρχή για την μόνιμη εγκατάστασή τους σ'αυτήν την περιοχή.

Με την πάροδο του χρόνου έρχονται κι άλλες ομάδες τσιγγάνων οι οποίες συσπειρώθηκαν μεταξύ τους.

Ο συνολικός πληθυσμός των τσιγγάνων στην περιοχή της Κ. Αχαΐας είναι πάνω από 1800 – 2000 και αυξάνονται σταδιακά την τελευταία Πενταετία η οποία ήταν μια περίοδος σταθεροποίησή τους.

Η μονιμότητά τους πλέον είναι φανερή από το γεγονός ότι αποκτούν ιδιοκτησία και επαγγελματικούς χώρους.

Η αντιμετώπισή τους από τους λαϊκούς (προσφώνηση των τσιγγάνων για τους μη τσιγγάνους) της Κ. Αχαΐας ήταν αρκετά ήπια.

Από την αρχή που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή οι τσιγγάνοι, υπήρχε μεν κάποια επιφύλαξη απέναντί τους αλλά δεν δημιουργήθηκε κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα, και αυτό οφείλετε στην προσπάθεια των τσιγγάνων να ζήσουν μαζί τους αρμονικά και να ακολουθήσουν μερικώς τον τρόπο ζωής τους.

Αυτό ήταν και ένας λόγος μπορούμε να πούμε για την αύξηση του πληθυσμού στην Κ. Αχαΐα, καθώς και το γεγονός ότι δεν εγκαταστάθηκαν σε τσαντίρια, είχε κι αυτό σαν αποτέλεσμα την γρήγορη αποδοχή τους από τους λαϊκούς.

Τα τελευταία χρόνια, η ανάγκη τους για μάθηση και η επιθυμία τους να ζήσουν τα παιδιά τους ένα καλύτερο αύριο, τους οδήγησαν στο να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο.

Όλα αυτά και η ανάγκη για την προσαρμογή τους στο κατεστημένο των

λαϊκών τους παρακίνησαν στο να ευρύνουν τον ορίζοντα των γνώσεών τους πέρα από την οικογενειακή τους στέγη.

Τώρα πια οι ανάγκες της καθημερινής ζωής άλλαξαν και παροτρύνουν τα παιδιά τους να προχωρήσουν στο σχολείο, αφήνοντας πίσω τους την αμάθεια.

Είναι όμως λίγοι αυτοί που ξέφυγαν από τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και το επάγγελμά τους που κατά κόρον είναι το εμπόριο.

Παρ'όλα αυτά, τα ήθη και τα έθιμά τους που περνάνε από γενιά σε γενιά δεν έχουν εξαλειφθεί.

Η οικογένεια, και κυρίως η μάνα – τσιγγάνα μαθαίνει στα παιδιά της από πολύ μικρή ηλικία την ιστορία τους, τα ήθη και τα έθιμά τους προσπαθώντας να κρατήσουν την ταυτότητά τους. Αυτά βέβαια διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή και από ομάδα σε ομάδα.

Στην Κ. Αχαΐα κάποια από αυτά ρέουν προς το λαϊκό σύνολο.

Ο ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΤΗΣ Κ. ΑΧΑΪΑΣ

Η προσπάθεια των τσιγγάνων για σταθεροποίηση και μόνιμη εγκατάσταση είχε σαν αποτέλεσμα να αγοράζουν ή να χτίζουν σπίτια η μία οικογένεια δίπλα στην άλλη να φτιάχνουν την δική τους γειτονιά, τον δικό τους χώρο αγωνιζόμενοι όλοι μαζί για επιβίωση.

Μια τσιγγάνικη συνοικία που όμως δεν διαφέρει από καμία άλλη

Τα σπίτια τους αποτελούν ξεχωριστή συνοικία από τα σπίτια των λαϊκών. Μπαίνοντας στο εσωτερικό των σπιτιών τους, η αίσθηση του πλούτου είναι φανερή.

Παντού κυριαρχούν τα έντονα χρώματα, τα πολύχρωμα πλακάκια, τα μαξιλάρια όπου και κατά κανόνα κάθονται.

Σε πολλά σπίτια παρατηρούμε λιγοστά έπιπλα και αυτά τα λίγα που έχουν είναι βαριά και σκαλιστά.

Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία στις οικογένειες των τσιγγάνων προτιμούν να κάθονται καταγής ακόμα και σήμερα, σε αντίθεση με τους νεότερους που προσπαθούν να ακολουθήσουν το ρεύμα της εποχής χρησιμοποιώντας τραπέζια, καρέκλες, κρεβάτια ακόμα και διακοσμητικά έπιπλα.

Πολυχρωμία και άνεση σ'ένα τσιγγάνικο σπίτικό:

Στα καινούργια τους σπίτια τώρα πια τα παιδιά έχουν το δωμάτιό τους, το ζευγάρι το δικό τους, και οι ηλικιωμένοι, αν υπάρχουν, το δικό τους, σε αντίθεση με παλιά που κοιμόντουσαν όλοι μαζί, ακόμα και με άλλες οικογένειες του σογιού.

Πηγαίνοντας στο σπίτι τους για λίγη κουβέντα, σου προσφέρουν καφέ

που είναι και το πιο συνηθισμένο, βγάζοντας ακριβά σερβίτσια πορσελάνης με πολύχρωμα σχέδια θυμίζοντας στον επισκέπτη την διαφορετική καταγωγή τους.

Παντού, βλέπεις χαλιά σε ότι χρώματα και σχέδιο μπορείς να φανταστείς, τα βλέπεις κρεμασμένα, ακόμα και στα μπαλκόνια τους και είναι το μόνο που μπορείς να υποψιαστείς ότι πρόκειται για σπίτι τσιγγάνων.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι το κόκκινο πανί το οποίο βρίσκεται κρεμασμένο στα μπαλκόνια ή στις βαριές σκαλιστές τους πόρτες.

Το κόκκινο πανί λειτουργεί σαν φυλαχτό για σπίτια και επιχειρήσεις

Το κόκκινο πανί δεν λείπει από καμία κατοικία των τσιγγάνων, είναι αυτό το οποίο τους προστατεύει και κρατάει μακριά το κακό.

Μπαίνοντας στο δρόμο για την γειτονιά τους ακούς γέλια και παιδικές φωνές, ακόμα και κλάματα και κάπου ομάδες τσιγγανόπουλων να παίζουν.

Όσον αφορά το ντύσιμό τους, μιμείται κι αυτό, το ντύσιμο των λαϊκών, φορώντας ότι μοντέρνο κυκλοφορεί, μίνι, μάξι, στενά κ.ά.

Αυτός βέβαια δεν είναι ο κανόνας γιατί κάποιοι ηλικιωμένοι φορούν ακόμα τα παραδοσιακά τους ρούχα, τα οποία είναι πολύχρωμα και μακριά.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ

Περιγράφοντας τις καθημερινές συνήθειες μιας οικογένειας τσιγγάνων της Κ. Αχαΐας ξεκινάμε από το πρωινό ξύπνημα που συνήθως είναι χαρούμενο και γεμάτο από παιδικές και γυναικείες φωνές.

Κι αυτό γιατί οι περισσότεροι άντρες εκτός από τους πολύ ηλικιωμένους έχουν βγει να διαλαλήσουν τιςπραμάτειές τους, στις λαϊκές, στις γειτονιές, στα παζάρια κι αλλού.

Η παιδική χαρά της τσιγγάνικης συνοικίας

Μερικές βέβαια ακολουθούν και οι τσιγγάνες με τα παιδιά τους και είναι εξίσου καλές στο να διαλαλούν και να παζαρεύουν το εμπόρευσμά τους.

Το ξεκίνημα της μέρας για την τσιγγάνα της Κ. Αχαΐας δεν διαφέρει πλέον και πολύ από μιας λαϊκής. Θα αρχίσει με το ξεκίνημα των παιδιών για το σχολείο, μετά θα ασχοληθεί με το νοικοκυριό όπου η καθαριότητά τους έχει βελτιωθεί σημαντικά.

Πίνοντας τον απογευματινό καφέ

Η τσιγγάνα θα σφουγγαρίσει γιατί τα σπίτια τους τώρα είναι πλακόστρωτα, θα ξεσκονίσει γιατί έχουν όλα τα απαραίτητα έπιπλα πια, θα μαγειρέψει, το φαγητό πρέπει να είναι έτοιμο νωρίς γιατί ότι ώρα πεινάσει κάποιο μέλος της οικογένειας κάθεται και τρωει χωρίς να περιμένει να συγκεντρωθεί όλη η οικογένεια.

Όλοι μαζί συγκεντρώνονται γύρω από το τραπέζι σε γάμους, βαπτίσεις, αρραβώνες, κηδείες ή σε συγγενειακές συνεστιάσεις.

Οι ακανόνιστες ώρες φαγητού, είναι μια μορφή έκφρασης της ελευθερίας που διέπει τον τρόπο ζωής τους σε σχέση με τον χώρο και τον χρόνο.

Στις γιορτές η συγκέντρωση της οικογένειας σε κοινό γεύμα προσδίδει ιερότητα στη διαδικασία του φαγητού.

Έφηβες τσιγγάνες με μοντέρνα ενδυμασία

Βρίσκοντας λίγο χρόνο η τσιγγάνα ανάμεσα στις δουλειές της πηγαίνει σε κάποια φίλη ή γειτόνισσα ομόφυλή της να πιει το καφεδάκι της, λίγη κουβεντούλα και γιατί όχι να πουν η μια στην άλλη τον καφέ.

Τα απογεύματα η παιδική χαρά της συνοικίας τους είναι γεμάτη παιδιά που παίζουν μέχρι τη δύση του ηλίου όπου και βγαίνουν οι μανάδες τους και με δυνατές φωνές προσπαθούν να τα μαζέψουν στα σπίτια.

Η συνοικία τους διαθέτει και καφενείο όπου οι άντρες τσιγγάνοι περνούν τις ελεύθερες ώρες τους πίνοντας τον καφέ τους, κουβεντιάζοντας τις εμπειρίες της ημέρας και παίζοντας λίγο χαρτάκι.

Οι νεαρές κοπέλες και υποψήφιες νύφες μαζεύονται τα βράδια και ράβουν τα ρούχα τους, κεντούν τα προικιά τους γελώντας χαρούμενα, και εμπιστεύονται η μια στην άλλη τα πειράγματα των αγοριών.

Η ζωή των τσιγγάνων της Κ. Αχαΐας είναι απλή και κυλάει ήρεμα όπως των λαϊκών.

ΓΑΜΟΣ

Ο γάμος στην Κ. Αχαΐα είναι εθιμικός και συνοδεύεται από θρησκευτικό.

Ο εθιμικός γίνεται μεταξύ τους, χωρίς την συμμετοχή του παπά και εκκλησίας.

Είναι χριστιανοί ορθόδοξοι, παντρεύονται και βαπτίζονται στην εκκλησία, η οποία είναι κοινή για όλους στην Κ. Αχαΐα, λαϊκούς και τσιγγάνους.

Βάψιμο των μαλλιών της νύφης με Κνα, στολισμός της από τις φίλες της

Οι περισσότεροι γάμοι στην Κ. Αχαΐα γίνονται την άνοιξη καθώς και στο διάστημα μετά τις 15 Αυγούστου έως και τον Οκτώβριο, εποχές όπου βρίσκονται όλοι μαζί, αφού ο γάμος αποτελεί σημαντικό γεγονός συγκέντρωσης του σογιού και της φάρας.

Οι τσιγγάνες είναι έτοιμες για γάμο με τον ερχομό της πρώτης εμμηνορροίας.

Η συνηθισμένη ηλικία γάμου για τις γυναίκες είναι από τα 13 – 16 χρόνια και για τους άντρες 15 – 18.

Πριν από τον γάμο έχει προηγηθεί ο αρραβώνας του οποίου ο εορτασμός διαρκούσε μια έως τέσσερες ημέρες.

Έτοιμη για γάμο

Αυτό σημαίνει γλέντι και χορός από το πρωί έως το βράδυ με αποτέλεσμα λόγω θορύβου να δυσανασχετούν οι υπόλοιποι κάτοικοι της Κ. Αχαΐας εκείνες της ημέρες.

Η συχνότητα των γάμων είναι μεγάλη, περίπου δέκα κάθε μήνα, κι έτσι,

οι τσιγγάνικοι γάμοι περιορίστηκαν σε γλέντι της μιας ημέρας, όπως και των λαϊκών, προκειμένου να μην δέχονται παρατηρήσεις από την αστυνομία και να μην έχουν προστριβές με τους υπόλοιπους κατοίκους της περιοχής.

Οι φίλες και οι συγγενείς της νύφης (στο γλέντι της οικογένειας)

Κατά τον αρραβώνα όλη η οικογένεια του γαμπρού ανάλογα με την οικονομική τους κατάσταση, αγοράζει χρυσαφικά για την νύφη. Το γλέντι του αρραβώνα γίνεται στην οικογένεια της νύφης.

Το σημαντικό γεγονός είναι η εξαγορά της νύφης, όπου ο γαμπρός και ο πατέρας του δίνουν χρήματα στον πατέρα της νύφης.

Ορισμένα από αυτά τα χρήματα θα χρησιμοποιηθούν για το γαμήλιο

γλέντι, άλλα για να συμπληρωθεί η προίκα και τα υπόλοιπα θα δοθούν στο ζευγάρι το οποίο θα έχει κοινό ταμείο με την οικογένεια του γαμπρού για μεγάλο διάστημα.

Η εξαγορά της νύφης έχει εκτός από οικονομικό χαρακτήρα, έχει και συμβολικό.

Συμβολίζει την μεταβίβαση των δικαιωμάτων από την οικογένεια της γυναίκας στην οικογένεια του γαμπρού.

Μεταξύ αρραβώνα και γάμου μεσολαβεί τόσος χρόνος όσος είναι αρκετός για να ετοιμαστούν οι δυο οικογένειες.

Στο διάστημα αυτό η νύφη διανύει μια περίοδο μύησης στον έγγαμο βίο και προσαρμογής στο νέο της περιβάλλον, πηγαίνοντας καθημερινά στην οικογένεια του γαμπρού. Μετά τον γάμο, η γυναίκα πηγαίνει να μείνει με την οικογένεια του άντρα της.

Οι τσιγγάνοι της Κ. Αχαΐας προετοιμάζουν την τελετή του γάμου ως εξής:

Θα αγοραστούν νυφικά ρούχα και γαμπριάτικα, ούζο, κρασί, προβατίνες, ρύζι, πατάτες και τυρί για το γλέντι που θα γίνει και στις δυο οικογένειες, αφού η κάθε μια γιορτάζει με τους συγγενείς και τους φίλους το γεγονός ξεχωριστά.

Θα στηθούν πατάρια που θα φιλοξενήσουν τα όργανα. Στρώνονται τραπέζια και στήνονται τέντες για να κρατάνε σκιά και να ορίζουν τον χώρο της γιορτής.

Οι γυναίκες και στις δυο οικογένειες αναλαμβάνουν την προετοιμασία του φαγητού.

Καταναλώνονται μεγάλες ποσότητες ποτών, τα όργανα παίζουν συνέχεια πολύ δυνατά και οι οικογένειες και οι παρέες χορεύουν.

Τα τραγούδια είναι ελληνικά και τσιγγάνικα και οι χοροί κυρίως τσιφτετέλι και συρτό.

Κατά τη διάρκεια του χορού οι παρευρισκόμενοι με ιδιαίτερη έμφαση, ρίχνουν χρήματα, προς τιμή των χορευτών, που στο τέλος θα μαζευτούν για την ορχήστρα. Η προσφορά αυτή των χρημάτων συνδέεται με το γόη-

τρο εκείνου του χορευτή. Αργά το βράδυ σερβίρουν το φαγητό, βραστό κρέας με ρύζι και πατάτες.

Ο πατέρας του γαμπρού μετά το φαί παίρνει ένα δίσκο και βάζει επάνω του το Κνα (σκόνη ινδικής προέλευσης που προορίζεται για τη βαφή των μαλλιών της νύφης), ένα κατοστάρικο, ένα γαλόφι κρασί και μια φρατζόλα ψωμί. Κρατώντας το δίσκο στα χέρια, μαζί με την παρέα του και τα όργανα χορεύει και κατευθύνεται προς τη νύφη.

Το ζευγάρι μετά το γάμο

Τη ραίνουν με ρύζι, δίνουν στην οικογένειά της το κατοστάρικο – πράξη που συμβολίζει την εξαγορά της, η νύφη φιλάει το χέρι του πεθερού της, δαγκώνει το ψωμί, κερνάει με το κρασί την παρέα των νεοφερμένων και παίρνει το Κνα.

Το ίδιο βράδυ οι γυναίκες θα της βάψουν τα μαλλιά με το Κνα και οι ίδιες θα βάψουν με το υπόλοιπο τα μαλλιά τους, τα χέρια, τα νύχια ή το μέτωπο.

Η νύφη με το Κνα στο κεφάλι, παρακολουθεί την εξέλιξη του γλεντιού.

Οι γυναίκες τραγουδούν τσιγγάνικα και ελληνικά τραγούδια, τα οποία εκφράζουν αντιφατικά συναισθήματα που διακατέχουν τη νύφη, τη μάνα, τις αδελφές, τις θείες, τις εξαδέλφες και τις φίλες κατά τη διάρκεια της τελετής.

Ανάμεικτα συναισθήματα χαράς για τη νέα ζωή που θα ακολουθήσει και λύπης για τον αποχωρισμό της νύφης από το πατρικό και ιδιαίτερα από τη μητρική αγκαλιά.

Στολισμένη νυφικά χορεύει στο γλέντι της οικογένειας.

Αργότερα θα φαι το τελευταίο γεύμα στο πατρικό της που θα της το σερβίρει η μάνα της, και καθώς θα βγαίνει από την πατρική της στέγη η γιαγιά της θα ρίχνει ζάχαρη για να είναι γλυκιά η νέα της ζωή που μόλις ξεκινάει.

Έπειτα η νύφη κατευθύνεται στην εκκλησία και μετά πηγαίνει στο γλέντι του γαμπρού ενώ η γιορτή συνεχίζεται και στις δυο οικογένειες.

Η πιστοποίηση της αγνότητας της νύφης γίνεται από την πεθερά και τις άλλες γυναίκες της οικογένειας του γαμπρού.

Η νύφη επιστρέφει μαζί με τον άντρα της και τα πεθερικά της στο Πατρικό της. Είναι τα επιστροφία.

Όλο το πρωινό χορεύουν ενώ την περιμένουν. Όταν έρθει η νύφη, θα σύρει το χορό. Έπειτα θα ακολουθήσει η προσφορά των δώρων που μαζί με την προίκα φορτώνονται σε αυτοκίνητα και με την βοήθεια όλων ξεφορτώνονται στην κατοικία του γαμπρού.

Την επόμενη μέρα, το ζευγάρι μαζί με τον ντέβερο και την σούβρα (ανύπαντροι παράνυφοι του γαμπρού και της νύφης) θα κλωτσήσουν μια κατσαρόλα γεμάτη νερό που θα χυθεί, ώστε η ζωή τους να ρέει και να κυλά χωρίς δυσκολίες.

Αν οι οικογένειες έχουν αντίρρηση για το γάμο ή ο γάμος αργήσει να γίνει, θα κάνουν αρπαγή.

Το ζευγάρι κλέβεται και περνά μια νύχτα μαζί.

Τις περισσότερες φορές οι οικογένειες αποδέχονται την αρπαγή και επακολουθεί κανονικός γάμος.

ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑ – ΣΤΕΙΡΟΤΗΤΑ

Οι τσιγγάνες γνωρίζουν να εξασκούν θεραπευτικές πρακτικές για τη γρήγορη απόκτηση παιδιών, επειδή τα παιδιά θεωρούνται το πολυτιμότερο αγαθό στη ζωή των τσιγγάνων, το μεγαλύτερο δημιούργημα της γυναίκας και ο σημαντικότερος δεσμός για το αντρόγυνο.

Το πρώτο μωρό της οικογένειας

Η γυναίκα ζει για να γίνει μητέρα, να κάνει παιδιά, να είναι γόνιμη.

Η γέννηση κάθε παιδιού είναι μεν ένα ακόμη κεφάλι για να θρέψουν αλλά ταυτόχρονα δείχνει την γονιμότητα και την αξία της γυναίκας.

Με τα παιδιά αυξάνεται και ολοκληρώνεται η οικογένεια και διαιώνίζεται το σοι και ο τσιγγάνικος λαός.

Οι τσιγγάνοι κάνουν από τέσσερα παιδιά και πάνω.

Η οικογένεια που δεν έχει παιδιά είναι δυστυχισμένη, μεγάλο κακό την έχει κτυπήσει.

Αιτία είναι η άγωνα γυναίκα.

Πιστεύουν πως αυτή η γυναίκα δεν είναι καλή, κακά πνεύματα έχουν εισβάλει μέσα της και δεν την αφήνουν να δει την χαρά, την ομορφιά, το καλό.

Τάματα και προσευχές για την απόκτηση ενός παιδιού

Αυτή η γυναίκα πρέπει να κλειστεί μέσα και να μαυροντηθεί, να κάνει τάματα στην Παναγιά της Τήνου και στον Αϊ Συμιό του Μεσολογγίου και να ακολουθήσει όλες τις πρακτικές που ξέρουν οι άλλες γυναίκες του οικισμού.

Στους τσιγγάνους, όπως και σε άλλους πρωτόγονους λαούς χωρίς γραφή, το φεγγάρι είναι σύμβολο θηλυκότητας και πηγή γονιμότητας.

Οι τσιγγάνες εξασκούν τις μαγικές πρακτικές με τη βοήθεια του φεγγαριού, πιστεύοντας ότι έτσι θα βοηθήσουν στο να αποκτήσει μια γυναίκα παιδί.

ΘΗΛΑΣΜΟΣ – ΠΑΙΔΙ

Ο θηλασμός για την τσιγγάνα είναι ένα ολοκληρωτικό δέσιμο, ψυχικό και σωματικό.

Αφήνει το μωρό να της ρυθμίζει την πορεία και την εξέλιξή της, του δίνει χωρίς να κουράζεται το γάλα της και την αγάπη της όποτε αυτό της τα ζητάει.

Το μωρό αποτελεί προέκταση του εαυτού της

Το παίρνει μαζί της όπου πηγαίνει και το ακουμπάει μια στο δεξιό και μια στον αριστερό γοφό της για να ξεκουράζονται και οι δυο, το φασκιώνει για να γίνει γερό και σφικτό, το ξεφασκιώνει για να το πλύνει και να το τρίψει με λάδι.

Το μωρό βρίσκεται πάντα δίπλα της όταν αυτή κάνει τις δουλειές του σπιτιού ή πίνει τον καφέ της με άλλες γυναίκες. Κατάχαμα ακουμπισμένο, τυλιγμένο με χρωματιστά πανιά και κουβέρτες αποτελεί προέκταση του εαυτού της.

Τα παιδιά είναι ευτυχία για τους τσιγγάνους

Η σχέση αυτή εξάρτησης μητέρας – παιδιού διαρκεί μεγάλο διάστημα, έως και τρία ολόκληρα χρόνια.

Αγαπούν πολύ τα μωρά οι τσιγγάνοι. Όλοι χαίρονται με την παρουσία τους και την συντροφιά τους. Τους μιλούν, τραγουδούν, παίζουν μαζί τους και τα αντιμετωπίζουν σαν μεγάλα άτομα.

Η απομάκρυνση του παιδιού από το στήθος, τη ζεστή αγκαλιά της μητέρας

είναι δύσκολη. Η μητέρα τσιγγάνα απομακρύνει το παιδί όχι μόνο από το στήθος της, αλλά και από την κατοικία του. Μια άλλη γυναίκα από το σοιθα το φιλοξενήσει για μερικές μέρες και θα υποκαταστήσει τη μητέρα, αυτό το διάστημα.

Η περίοδος από το αποθηλασμό ως την ηλικία των οκτώ περίπου χρόνων, θα περάσει με ξεγνοιασιά, με παιχνίδι και με τη συλλογή γνώσεων και εμπειριών γύρω από τον τρόπο ζωής και τις παραδόσεις του λαού τους.

Τα παιδιά συμμετέχουν σε όλες τις συζητήσεις και γνωρίζουν όλα τα προβλήματα που τυχόν αντιμετωπίζουν η οικογένεια και η κοινότητά τους. Δεν υπάρχουν τομείς της ζωής των μεγάλων άγνωστοι στα παιδιά.

Επειδή η εκπαίδευση δεν είναι σχολική η μητέρα είναι αυτή που κυρίως αναλαμβάνει την ανατροφή των παιδιών της, σύμφωνα με τους κανόνες και τα έθιμα της κουλτούρα της, ώστε η τσιγγάνικη κοινωνία να κρατήσει και να διαιωνίσει την κληρονομιά της.

Από την ηλικία των οκτώ χρόνων τα παιδιά κορίτσια και αγόρια, αναλαμβάνουν πιο συγκεκριμένες ευθύνες και καθήκοντα.

Τα κορίτσια μαθαίνουν όλα όσα πρέπει να γνωρίζει μια γυναίκα – μητέρα.

Τα αγόρια ακολουθούν τον πατέρα στις δουλειές του. Αρχίζουν να καπνίζουν, να πίνουν καφέ και ποτό και να συζητούν για τις δουλειές και άλλα θέματα, έτσι ώστε όταν πατήσουν τα δεκαπέντε να είναι έτοιμα να παντρευτούν.

ΜΟΙΡΑ – ΜΑΓΙΑ – ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Οι τσιγγάνοι πιστεύουν πως μια αρρώστια ή κάποιο κακό περιστατικό που τους βρήκε είναι από κακό μάτι ή γιατί κάποιος τους έκανε μάγια. Για να θεραπευτούν χρειάζονται την παρέμβαση μιας σοφής θεραπεύτριας μάγισσας της φάρας τους που θα λύσει τα μάγια. Σε μάγια αποδίδουν την αιτία του κακού και σε μάγια αναζητούν το καλό.

Τα υλικά που χρησιμοποιούν προέρχονται κατευθείαν από τη φύση και την καθημερινή ζωή.

Στους εγκατεστημένους τσιγγάνους της Κ. Αχαΐας, εξαιτίας της αστικοποίησης και του επηρεασμού από την ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία, οι γνώσεις αυτές και οι πρακτικές μεταδίδονται και εξασκούνται όλο και λιγότερο.

Η τέχνη των μαγικών – θεραπευτικών πρακτικών και της μαντείας του πεπρωμένου είναι προνόμιο μόνο των γυναικών. Την εξασκούν οι Κεράβ λατσιπέι γυναίκες που θεωρούνται σοφές.

Το όνομά τους σημαίνει κάνω καλό και παρ'όλο που ξέρουν να κάνουν μάγια, χρησιμοποιούν την δύναμή τους και τις γνώσεις τους για να λύνουν μάγια και να βλέπουν καθαρά το μέλλον.

Υπάρχουν πολύ λίγες γυναίκες Κεράβ λατσιπέι μέσα σε κάθε τσιγγάνικο οικισμό.

ΘΑΝΑΤΟΣ

Ο θάνατος για τους τσιγγάνους είναι ταξίδι. Όπως ταξίδι είναι και η ζωή τους.

Όταν κάποιος αρρωστήσει βαριά υπάρχει η υποχρέωση να πάνε οι υπόλοιποι συγγενείς να τον δουν. Οι πιο στενοί πρέπει να είναι παρόντες τη στιγμή του θανάτου. Η παρουσία του συντρόφου – συζύγου στον θάνατο είναι επιβεβλημένη. Όλες οι φιλονικίες και οι έχθρες σταματούν. Οι τσιγγάνες θα πλύνουν και θα ντύσουν το νεκρό.

Φίλοι συγγενείς και τα αγαπημένα του αντικείμενα συνοδεύουν τον νεκρό

Πριν από χρόνια φορούσαν τα ρούχα στο νεκρό ανάποδα. Ίσως να γινόταν για να παραπλανήσουν τα φαντάσματα και να μην τους αναγνωρίσουν. Σήμερα το ίδιο γίνεται με όσους δεν είναι βαπτισμένοι.

Ο θάνατος προτιμούν να συμβαίνει σε χώρους μακριά από τον τόπο διαβίωσής τους π.χ. σε νοσοκομεία. Σε άλλους καιρούς, στους οικισμούς στηνόταν επιθανάτια σκηνή. Ακόμη πιο παλιά κατέστρεφαν τα πράγματα των νεκρών γιατί τα θεωρούσαν μiasμένα. Αν τα κρατούσαν οι τσιγγάνοι φέρνανε ατυχία, αρρώστιες, παραφροσύνη, κατάρρα ακόμα και θάνατο.

Ξαγρυπνούν τους νεκρούς

Το 19^ο αιώνα, υπάρχουν μαρτυρίες για κάψιμο ακόμη και των κάρων που χρησιμοποιούσε ο νεκρός ως μεταφορικό μέσο και κατοικία. Τα αγαπημένα του πράγματα τα έβαζαν στο φέρετρο μαζί του για να τον συνοδέψουν στον άλλο κόσμο.

Οι τσιγγάνοι πιστεύουν πως η ψυχή παραμένει στο σώμα για έξι εβδομάδες

και μετά φεύγει. Η πλούσια φαντασία των τσιγγάνων τροφοδοτεί πολλές φορές συναντήσεις ζωντανούς με νεκρούς, φαντάσματα, ξωτικά. Οι συναντήσεις αυτές είναι πιο πιθανές στην περίοδο μεταξύ θανάτου και ταφής. Για να τις αποφύγουν ανάβουν φώτα και φωτιές, καθώς χρησιμοποιούν φυλακτά και μαγικές πρακτικές.

Όταν μιλούν για τους νεκρούς, συνηθίζουν να μην προφέρουν τα ονόματά τους γιατί φοβούνται ότι αν τα ακούσουν τα φαντάσματα θα τους θυμηθούν και θα επιστρέψουν να στοιχειώσουν.

Ξαγρυπνούν τους νεκρούς τρώγοντας μόνο ψωμί και πίνοντας νερό και οινοπνευματώδη γύρω από την φωτιά ή με αναμμένα φώτα.

Όταν ξενυχτούν, κάθονται πάντα τρεις – τρεις δίπλα στους νεκρούς. Αιτία είναι ο φόβος ότι αν είναι μόνο δυο και ο ένας λαγοκοιμηθεί θα αφήσει τον άλλο μόνο του με τα φαντάσματα.

Το πένθος είναι υποχρεωτικό για ένα χρόνο και περισσότερο για τους στενούς συγγενείς και το σύντροφο – σύζυγο. Οι γυναίκες φορούν μαύρα ρούχα και μαντίλια και οι άντρες μαύρο περιβραχιόνιο. Στη διάρκεια του πένθους αποφεύγουν το αγαπημένο φαγητό ή την ασχολία των πεθαμένων για να κατευασθεί το τσοχανό τους.

Σιγά-σιγά με την χριστιανική επίδραση, πολλά παγανιστικά πιστεύω σχετικά με τον θάνατο και την ύπαρξη φαντασμάτων, αντικαθίστανται από την πίστη στη μετά θάνατο ζωή και στην ανάσταση.

Η υπόληψη του νεκρού μετριέται από το πόσοι παρακολούθησαν την κηδεία του. Στο μέγεθος της πομπής αποτυπώνεται ο σεβασμός που ενέπνεε ο νεκρός στους τσιγγάνους.

Οι τσιγγάνοι δίνουν ιδιαίτερη σημασία στους τάφους των νεκρών. Στην ταφόπλακα αναγράφεται καθαρά το όνομα, ο τάφος διατηρείται καθαρός και τον στολίζουν τακτικά με στεφάνια και βάζα. Οι συγγενείς πρέπει να επισκέπτονται συχνά τους νεκρούς για να μην τους επισκεφτούν εκείνοι.

ΕΜΠΟΡΙΟ – ΠΩΛΗΣΗ

Ήρθαν σαν πλανόδιοι πωλητές συνεχίζοντας την παράδοση των παππούδων και πατεράδων τους. Εξαπλώθηκαν στις λαϊκές αγορές της ευρύτερης περιοχής.

Προσφέρουν κάθε είδος προϊόντων: είδη ρουχισμού, είδη προικός, παπούτσια, χαλιά, οικιακά σκεύη, φρούτα, λαχανικά κ.λ.π.

Δεν παρασκευάζουν τίποτα μόνοι τους απλώς η ασχολία τους είναι η μεταπώληση.

Τα προϊόντα που εμπορεύονται τα βρίσκουν από χονδρέμπορους στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, σε βιοτεχνίες, σε καταστηματαρχες και κάποιοι από αυτούς από εξαγωγικές μονάδες και από το εξωτερικό.

Κάποιοι από αυτούς προσπαθούν να αποκτήσουν μια μόνιμη επαγγελματική στέγη, επεκτείνοντας ακόμα και το εμπόριό τους.

Η εμπορική πολιτική που ακολουθούν είναι ότι πουλάνε στοκ που βρίσκουν από τις παραπάνω πηγές.

Στοχεύουν σε μικρό ποσοστό κέρδους για να προσελκύουν το αγοραστικό κοινό.

Αυτό το καταφέρνουν παίρνοντας μεγάλες ποσότητες από στοκ χωρίς να διαλέγουν χρώματα, μεγέθη και υφάσματα, με αποτέλεσμα να επιτυγχάνουν πολύ χαμηλότερες τιμές αγοράς από τις πηγές εφοδιασμού τους. Όλα τα προϊόντα τα αγοράζουν μετρητοίς.

Έτσι έχουν και την δυνατότητα του παζαρέματος της τιμής που είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα των εμπόρων – τσιγγάνων.

Οι τσιγγάνοι διαθέτουν μια γοητεία στον τρόπο συναλλαγών τους τελείως διαφορετική από των λαϊκών.

Είναι γραφικοί χρησιμοποιούν αστεϊσμούς και διαλαλούν τηνπραμάτιά τους. Με αυτόν τον τρόπο ψυχολογώντας τον αγοραστή καταφέρνουν με το παζάρεμα, και ο αγοραστής να φύγει ικανοποιημένος και οι ίδιοι να έχουν το κέρδος τους.

Στοχεύουν στην πώληση μεγάλης ποσότητας προϊόντων, για να έχουν ένα ικανοποιητικό καθημερινό κέρδος.

ΠΩΛΗΣΗ – ΠΑΖΑΡΙ

Η εμπειρία μιας ομάδας λαϊκών είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πώλησης παζαριού των τσιγγάνων όπως μας δίνεται από το βιβλίο της Καρίας Παυλή-Κορρέ.

Ένα πολύχρωμος όγκος κινείται προς το μέρος μας καθώς πλησιάζει αρχίζουν να διακρίνονται οι ξεχωριστές φιγούρες, με παιδιά στην αγκαλιά και γύρω από τα φουστάνια τους. Πέντε Ρατζιστάνες αδύνατες και ηλιοκαμένες, μεταφέροντας μπόγους στα κεφάλια τους, κατευθύνονται προς εμάς.

Πριν προλάβουν να διασταυρωθούν τα βλέμματά μας οι Ρατζιστάνες έχουν καθίσει δίπλα μας.

Μερικές έχουν ανοίξει τους μπόγους και άλλες καθισμένες κάτω σταυροπόδι, τους έχουν εναποθέσει μπροστά στα πόδια τους.

Εμείς τις κοιτάμε μαγνητισμένες, η παρουσία τους αποτελεί μια πρόκληση χρωμάτων και κοσμημάτων. Δεν υπάρχει χρώμα που να μην φορούν επάνω τους και σχεδόν κανένα μέρος στο κορμί τους που να μην καλύπτεται με κοσμήματα.

Και πριν προλάβουμε να τις περιεργαστούμε, γιατί συνέχεια ανακαλύπτουμε κάτι καινούργιο που τραβάει την προσοχή και το ενδιαφέρον μου, αυτές βγάζουν άλλα τόσα μέσα από τους μπόγους. Ποτέ δεν φανταζόμαστε ότι μπορεί να χωρέσουν τόσα πράγματα μέσα σε αυτά τα υφάσματα τα δεμένα με κόμπους.

Κεντητές χρωματιστές θήκες για τα γυαλιά, καπελάκια και τορβάδες με καθρεφτάκια, μαντίλια μεταξωτά, κοσμήματα και άλλα κοσμήματα και άλλα κοσμήματα.

Μόλις το μάτι μας κοιτάξει κάτι από τηνπραμάειά τους πάνω από λίγα δευτερόλεπτα, αμέσως αντιλαμβάνονται το ενδιαφέρον μας και το αξιοποιούν. Βγάζουν και μας φορούν βραχιόλια στα χέρια, δακτυλίδια, κολιέ, καθετί που ενδόμυχα αναρωτηθήκαμε πως θα ήταν επάνω μας.

Αφήνουν τα μάτια μας να μιλήσουν και αυτές απαντούν με κινήσεις που

μας στολίζουν.

Κάποια στιγμή, μια από μας ρώτησε:

Πόσο κάνει;

- Δεκαπέντε χιλιάδες, είπε η Ρατζιστάνα έκανε μια κίνηση να το βγάλει, μας φάνηκε πολύ ακριβό.

Η Ρατζιστάνα άπλωσε το χέρι, της κράτησε το κόσμημα στη θέση του, μας καθήλωσε με μια ματιά και είπε:

- Πες μου εσύ πόσα δίνεις;

Και πριν προλάβει να πάρει απάντηση, ξαναείπε:

- Πες μου εσύ πόσα δίνεις;

Και να μην θέλεις, μπαίνεις στο παζάρεμα. Δέχεσαι την πρόκληση να καθορίσεις εσύ την τιμή, αισθάνεσαι κυρίαρχος στην αγοροπωλησία και ας μην είσαι. Είπαμε:

- Πέντε χιλιάδες.

- No mama. Κούνησε το κεφάλι με αποδοκιμασία.

Και τότε ξεκίνησε ένα τέντωμα των τιμών. Εμείς τραβάγαμε προς τα κάτω, αυτές προς τα επάνω προσπαθώντας να βρούμε το μέσο όρο.

Και η επιμονή τους αδυνάτιζε σιγά-σιγά την αντίστασή μας. Και γύρω μας συνεχώς τα παιδιά τους. Κάποια με φυσικότητα και άνεση συμμετείχαν στο αλισβερίσι, κάποια μας κοίταζαν κάποια θήλαζαν.

Καθώς οι Ρατζιστάνες απομακρύνονταν και ο πολύχρωμος όγκος τους χανόταν στην άκρη του δρόμου.

Τα κοκάλινα βραχιόλια περασμένα στα χέρια μας κροτάλιζαν μεταξύ τους και τα δακτυλίδια και τα βραχιόλια γυάλιζαν περίεργα. Και τότε συνειδητοποιήσαμε ότι ενώ δεν θέλαμε να πάρουμε τίποτα, είχαμε αγοράσει.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ερευνώντας την ζωή των τσιγγάνων μέσα από διάφορες βιβλιογραφίες, αφηγήσεις και έχοντας έρθει σε προσωπική επαφή μαζί τους και γνωρίσει τη συνοικία τους μια είναι η αίσθηση που μένει: Η φυλή των τσιγγάνων θα είναι πάντα μια διαφορετική φυλή που θα ζει μέσα στο λαϊκό σύνολο, θα συναναστρέφεται με αυτό, θα προσπαθεί ίσως, σκληρά να απομωιωθεί από αυτό, κι όμως θα ανήκει πάντα σε μια άλλη κοινωνία.

Όλα αυτά ίσως είναι παράδοξα και οπισθοδρομικά αλλά σημασία έχει ότι έτσι θα είναι πάντα.

Πιστεύω ότι η κουλτούρα τους και η ταυτότητά τους θα διαιώνίζεται και θα καλλιεργείται από γενιά σε γενιά.

Οι ρίζες, τα συναισθήματα, τα πιστεύω δεν εξαφανίζονται μέσα στους αιώνες, κι αυτό το διαπιστώνουμε από την αφήγηση μιας πραγματικής ιστορίας ενός τσιγγανόπουλου της Κ. Αχαΐας.

Και σας τε σας (κάποτε ήταν και ήταν).

Ένας γέρος και μια γριά, που είχαν μια κληματαριά και κουράστηκαν πολύ για να την μεγαλώσουν, να φαι ο κόσμος.

Κάθε πρωί που πήγαιναν στη σταφυλιά βλέπαν εκεί ένα παιδάκι.

Το παιδάκι αυτό όσες φορές ερχόταν, ερχόταν μόνο του. Ένα πρωινό ο γέρος το είδε να γελάει.

Αποφάσισε να το ρωτήσει:

- Γιατί βρε παιδί μου κάθε φορά που σε βλέπω μια γελάς και μια κλαις;

- Θα σου πω γέρο. Με σε Ρομ (εγώ είμαι τσιγγάνος), δεν έχω μάνα και πατέρα, εγώ μεγάλωσα στα δέντρα. Όλη μέρα τραγουδώ, το φαί που τρωω είναι από το χωράφι σου.

Θέλετε να με πάρετε παιδί σας;

- Ναι βρε παιδί μου, θέλω και εγώ ένα παιδί να το κάνω γιο μου. Γιατί και εγώ παιδιά δεν έχω.

Θα σου δώσω φαγητό, θα σου δώσω ψωμί, θα σου δώσω ύπνο, εσύ θέλω να φυλάς τη σταφυλιά μου.

Το παιδί πήγαινε-ερχόταν τη δουλειά του έφτιαχνε. Κάποια μέρα ήρθε βράδυ. Το πόδι του όπως ρίχνει να μπει στην πόρτα, ακούει ένα τραγούδι.

Δεν το διέκοψε και περίμενε να το ακούσει. Μπαίνει λοιπόν μέσα στο σπίτι, γονατίζει και φιλάει τα χέρια της γριάς που τραγουδούσε.

- Πες μου γριά, είναι αλήθεια που'σαι Ρομνί; (τσιγγάνα)

- Αχ παιδί μου, και συ Ρομ (τσιγγάνος) είσαι;

- Πες μου μπίμπι (θεία) μου, αυτό είναι το παράπονό μου. Γι'αυτό με είδες και έκλαιγα. Έχω χάσει το караβάνι μου και ψάχνω να το βρω. Χρόνια τώρα προσπαθώ με τη φυλή μου να βρεθώ.

- Εμείς παιδί μου πατριδα δεν έχουμε, σπίτι μας είναι ο άνεμος και ο αέρας. Πάμε να βρούμε τους τσιγγάνους.

Γίνανε λοιπόν μια οικογένεια. Ξεκινήσανε να βρουν το караβάνι της φυλής. Σε κάποια στιγμή το βρήκανε. Ε, το τι έγινε ένας Θεός το ξέρει. Η γιορτή κράτησε τέσσερες μέρες. Όλα τα παιδιά χορεύανε με τους παλιούς αυθεντικούς σκοπούς.

Το παιδί μεγάλωσε, παντρεύτηκε, απέκτησε παιδάκια, διηγήθηκε στην οικογένειά του όλο το μεράκι (πάθος) που είχε για να βρει τη φυλή όπου πράγματι ανήκε. Από τότε μέχρι σήμερα δεν μειώθηκαν ποτέ η πίστη και η αγάπη προς τη φυλή όλων των τσιγγάνων.

Οι παλαιότεροι διηγούνται στους νεότερους ό,τι καλύτερο υπάρχει, τους ενθαρρύνουν με τα καλύτερα λόγια γι'αυτή την περήφανη φυλή του πλανήτη μας....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) ΤΣΙΓΓΑΝΕΣ: ΜΥΘΟΙ, ΕΘΙΜΑ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ
ΚΕΙΜΕΝΑ: ΜΑΡΙΑ ΠΑΥΛΗ – ΚΟΡΡΕ, ΟΛΚΟΣ 1991
- 2) ΟΙ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΙ
ΤΑΚΗ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΔΙΦΡΟΣ 1967, ΑΘΗΝΑ
- 3) ΓΥΦΤΟΙ ΣΟΦΟΙ ΚΑΙ ΓΥΦΤΟΙ ΜΑΓΟΙ
ΝΙΚΟΣ ΔΑΒΑΝΕΛΛΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΝΩΣΗ 1987
- 4) Επιτόπια έρευνα στην Κ. Αχαΐα από Τσιγγάνους της συνοικίας